

historische lekkernij maken; tot een thesaurus, zo men wil, om in de termen van het boek te blijven.

In deze 'schatkamer' is dan ook voor elk wat wils. Hoe aantrekkelijk ook voor de verzotte lezer, voor een recensent is het een regelrechte kwelling. Gelukkig waarschuwt de hoofdconservator Anton Korteweg meteen al in de Verantwoording tegen valse verwachtingen door duidelijk te stellen dat dit tweedelige werk 'niets meer en niets minder' wil zijn dan de begeleidende uitgave bij de permanente tentoonstelling in het Letterkundig Museum. Het heeft dan ook een drieslachtige opzet die 'het midden houdt tussen een catalogus, want het begeleidt, een literatuurgeschiedenis, want het biedt een historisch overzicht, en een platenatlas, want het telt omstreeks zeshonderd afbeeldingen.'

Dit is beslist een trefzekere doelomschrijving van deze publicatie. En binnen deze uitgangspunten vormen de twee delen 'niets meer en niets minder' dan een geslaagd geheel, zoveel moet ook zeker gezegd worden. Voor een kritisch-wetenschappelijke beoordeling zijn hiermee echter al bij voorbaat alle wapens uit de hand geslagen. Want op welke criteria zou men de uitgave kunnen of moeten toetsen? Binnen de context van ons blad moeten we ons bovendien ook nog beperken tot de kerkhistorische invalshoek. Hoe rijk de *Schatten* van de Nederlandse literatuurgeschiedenis ook mogen zijn die in dit boek worden uitgestald, een getrouwe historische afspiegeling van het grillig verkavelde religieus-culturele landschap vormen ze niet, althans niet op het eerste gezicht. De aanwezigheid van de voorzitter van het *Documentatieblad Nederlandse Kerkgeschiedenis* onder de auteurs staat er natuurlijk borg voor, dat enkele van de hem dierbare negentiende-eeuwers ook in kerkhistorisch opzicht aan hun trekken komen.

Voor het overige moet de lezer toch het nodige spuurwerk verrichten. Bij enig graven komt hij heel wat kerkhistorisch 'kleinoden' op het spoor, maar de nodige voorkennis is toch vereist om te weten waar gezocht moet worden. Nu moet de recensent van dit blad er voor waken alles door een religieuze- of kerkhistorische bril te willen bezien, want dat gebeurt in Nederland vermoedelijk al veel te veel, maar hij kan er ook niet om heen dat de godsdienstige dimensie de Nederlandse geesten zowel heeft gedynamiseerd als verzuild in de negentiende en twintigste eeuw. En het zou ook verwonderlijk zijn als de schrijvers - 'wachters van hun tijd' bij uitstek - hiervan niet de sporen in de literatuurgeschiedenis zouden hebben achtergelaten.

Die sporen moeten echter wel, zoals gezegd, met een mijnwerkerslampje op de kop getikt worden. Wie bij de aanblik van zoveel heerlijks daarover kniest, moet zich dan ook wel een gefrustreerde kerkrat voelen, bij wie de anisgeur van gestampte muisjes in de kerkelijke neus is blijven hangen en die voor zijn cultuurhistorische oriëntatie alleen daarop kan afgaan. Niettemin, dat levensgevoel is ook onderdeel van de Neder-